

Dyslexieprotocol

1. Doel van dit protocol	3
2. Dyslexie	3
2.1 Wat is dyslexie?	3
2.2 Problemen waar dyslecten tegenaan lopen in het voortgezet onderwijs	4
3. Signalering en onderzoek	4
3.1 Signalering voor inschrijving op het Alfrink College	4
3.2 Signalering na inschrijving op het Alfrink College	4
3.3 Eisen aan een dyslexieverklaring	5
4. Begeleiding en ondersteuning	6
4.1 Remedial teachers	6
4.2 Dyslexiepasje	6
4.3 Faciliteiten	6
4.3 Faciliteiten bij eindexamen	8
4.4 Begeleiding	8
4.5 Vrijstellingen	9
Bijlage 1 Tips voor docenten	10
Bijlage 2 Tips voor ondersteuning thuis	12

1. Doel van dit protocol

Op het Alfrink College hebben we een aantal leerlingen met dyslexie. Op basis van de wet passend onderwijs zijn we als school verplicht om deze leerlingen een goede ondersteuning te bieden.

In dit protocol leggen we vast hoe we de dyslectische leerlingen kunnen ondersteunen en welke afspraken hierover zijn gemaakt. Verder geven we docenten en ouder(s)/verzorger(s) handvatten hoe ze de leerling thuis en in de les kunnen helpen.

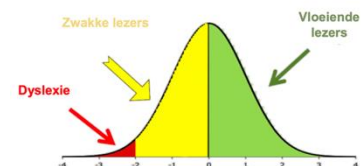
We baseren ons op de uitgangspunten van het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs, uitgegeven in opdracht van het ministerie van onderwijs.

2. Dyslexie

2.1 Wat is dyslexie?

*“Dyslexie is een **lees- en/of spellingprobleem** dat **ernstig en hardnekkig** is en dat gedifferentieerd dient te worden van laaggeletterdheid als gevolg van een gebrekkig onderwijsaanbod en als gevolg van een bredere omgevings-, neurologische, sensorische en/of gedragsproblematiek.”* (Brede Vakinhoudelijke richtlijn dyslexie, 2021).

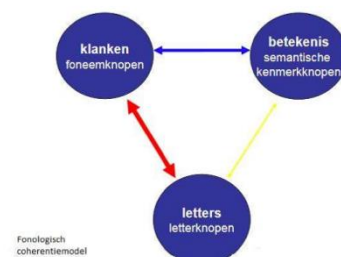
Dit betekent dat er bij dyslexie sprake is van een lees- en/of spellingsprobleem, waarbij het niveau van het lezen en/of spellen aantoonbaar ver achter ligt ten opzichte van het niveau van leeftijdsgenoten. Het probleem moet hardnekkig zijn, wat betekent dat er ondanks dat er structurele hulp is aangeboden, er toch weinig of geen verbetering zichtbaar is. En tot slot mogen andere factoren, zoals gebrekkig onderwijs of gedrag ook niet meespelen.

Dyslexie is een neurologisch probleem met de fonologische verwerking van klanken naar tekens.

Het is voor hen lastiger om de tekens, die ze lezen te koppelen aan de klanken die ze horen. Hierdoor wordt het ook lastiger om de betekenissen van woorden te weten. Het werkgeheugen van dyslecten werkt hierdoor ook trager. Het kost ze

veel moeite om een tekst te lezen en te begrijpen. Het leestempo ligt meestal erg laag. Ook met schrijven zijn er vergelijkbare problemen, waarbij vaak woorden niet goed geschreven worden, doordat klanken en tekens omgewisseld worden.

Het is voor dyslecten dan ook lastig, maar niet onmogelijk, om een nieuwe taal te leren of om bijvoorbeeld topografische kennis en formules te onthouden. Ze hebben hier vaak meer tijd voor nodig.

2.2 Problemen waar dyslecten tegenaan lopen in het voortgezet onderwijs

De meeste dyslectische leerlingen hebben een laag leestempo, waardoor ze moeite hebben om grote teksten te lezen en te leren. Ook vinden ze het lastig om snel op woorden te komen. Hierdoor komen ze vaak in tijdnood op toetsen. Voorlezen in de klas vinden deze leerlingen vaak niet prettig.

Verder vinden deze leerlingen het lastig om een moderne vreemde taal te leren, vooral het aanleren van nieuwe woorden is een uitdaging. Daarnaast is de grammatica en spelling vaak ook een probleem. Ook is het leren van topografie of definities van woorden vaak lastig. Over het algemeen hebben leerlingen met dyslexie moeite met het uitvoeren van twee taken tegelijk, bijvoorbeeld luisteren en aantekeningen maken. Tevens vinden ze het lastig om overzicht te houden, dus het invullen van een agenda of het netjes maken van een werkstuk is een uitdaging. Verder hebben ze ook problemen om fouten uit hun eigen werk te halen. Tenslotte zijn er ook soms sociaal-emotionele problemen die veroorzaakt worden door het hebben van dyslexie, zoals onzekerheid en faalangst.

3. Signalering en onderzoek

3.1 Signalering voor inschrijving op het Alfrink College

Is er op de basisschool al dyslexie geconstateerd? Dan is het belangrijk dat het Alfrink College bij de inschrijving de dyslexieverklaring en het onderliggende rapport ontvangt. Deze moeten meegestuurd worden bij de inschrijving.

Aan het begin van het schooljaar nodigen we de leerling uit voor een gesprek en bespreken we van welke faciliteiten hij gebruik zou kunnen maken.

3.2 Signalering na inschrijving op het Alfrink College

Soms zijn er op de basisschool al aanwijzingen, dat een leerling dyslexie zou kunnen hebben, maar is er nog niet getest. De leerlingen, bij wie dit vermoeden van dyslexie in het onderwijskundigrapport (OKR) staat, worden door de remedial teachers (RT) aan het begin van

het schooljaar uitgenodigd voor een screening. Soms komen leerlingen er pas achter dat ze lees- en/of spellingsproblemen ervaren, als ze (al een paar jaar) op het Alfrink College zitten. Ook deze leerlingen nodigen we op verzoek uit voor een screening.

In de screening wordt een aantal toetsen afgenomen op het gebied van lezen en spellen. Deze toetsen signaleren mogelijke lees- en/of spellingsproblemen. De resultaten worden met de ouder(s)/verzorger(s) en leerling gedeeld, waarbij de remedial teacher aangeeft of er sprake zou kunnen zijn van dyslexie. Als dit zo is, dan wordt het dossier voorgelegd aan een orthopedagoog, die het dossier dan beoordeelt. Vaak zijn er dan ook nog aanvullende gegevens nodig, zoals alle citoscores van de basisschool. Ook vullen ouder(s)/verzorger(s) en school een vragenlijst in. De orthopedagoog bekijkt of er aanwijzingen zijn voor dyslexie: er moet dan sprake zijn van een lees- of spellingsprobleem, waarbij de leerling tot de 5-10% zwakste leerlingen behoort van zijn leeftijd. Daarnaast moeten de lees- en spellingsproblemen hardnekkig zijn. Dat wil zeggen, dat er aantoonbaar hulp moet zijn geweest van minimaal een half jaar op zorgniveau 3 en dat ondanks deze hulp de problemen blijven bestaan. Het gaat hier om individuele hulp of eventueel hulp in een kleine groep.

Na het insturen van het dossier zijn er meerdere scenario's mogelijk:

1. Er is voldaan aan bovenstaande eisen: de leerling scoort bij de 10% zwakste leerlingen van zijn leeftijd en er is hulp geweest op zorgniveau 3 en er zijn nog steeds problemen. De leerling wordt dan uitgenodigd voor een dyslexieonderzoek.
2. De leerling scoort wel bij de zwakste 10% van zijn leeftijdsgroep, maar er is geen aantoonbare hulp geweest op zorgniveau 3. Deze leerling zal eerst een half jaar hulp moeten krijgen op zorgniveau 3. Wij kunnen als school deze hulp helaas niet bieden, maar we kunnen u wel doorverwijzen naar een extern bureau. De kosten van deze hulp zijn voor eigen rekening. Na een halfjaar volgt er een evaluatie. Alleen als de hardnekkigheid van het probleem bewezen is, dan wordt de leerling uitgenodigd voor een dyslexieonderzoek.
3. De orthopedagoog ziet, op basis van alle gegevens, geen aanwijzingen voor dyslexie en de leerling wordt niet uitgenodigd voor een dyslexieonderzoek.

Als uit onderzoek blijkt dat de leerling dyslexie heeft, dan ontvangen wij graag de dyslexieverklaring en het verslag van het onderzoek. Daarna nodigen we de leerling uit voor een gesprek en bespreken we van welke faciliteiten hij gebruik zou kunnen maken.

3.3 Eisen aan een dyslexieverklaring

Het is belangrijk dat de verklaring opgesteld is door een geregistreerde GZ-psycholoog of orthopedagoog. In de verklaring moet staan dat uit psychodiagnostisch onderzoek is gebleken dat bij de leerling dyslexie is vastgesteld. Ook staat erin op welke gebieden de leerling belemmeringen ondervindt. En tenslotte staan er ook aanbevelingen in voor de begeleiding en

facilitering van de dyslectische leerling. Samen met de leerling bekijken we deze aanbevelingen en kijken dan wat er mogelijk is op het Alfrink College qua ondersteuning.

4. Begeleiding en ondersteuning

4.1 Remedial teachers

Op het Alfrink College zijn er twee remedial teachers, die de zaken rondom dyslexie regelen. Zij zorgen dat leerlingen de juiste faciliteiten krijgen, dat leerlingen met een vermoeden van dyslexie gescreend worden en dat docenten en ouder(s)/verzorger(s) goed voorgelicht worden. Zij zijn bereikbaar op rt@alfrink.nl.

4.2 Dyslexiepasje

Elke leerling met dyslexie krijgt een dyslexiepasje, waar op aangegeven wordt van welke faciliteiten of compenserende maatregelen de leerling gebruik kan maken. Elke leerling is uniek. Daarom wordt het dyslexiepasje voor elke leerling op maat gemaakt, in overleg met de leerling zelf. Daarnaast is het de plicht van de leerling om de remedial teacher zelf op de hoogte te houden van verandering in wensen rondom de faciliteiten. En het gebruik maken van de faciliteiten betekent niet dat er geen inspanningen meer geleverd hoeven te worden door de leerling. Een leerling mag zijn "handicap" dus niet als excuus gebruiken.

4.3 Faciliteiten

Op het Alfrink College worden de volgende faciliteiten aangeboden.

Tijdverlenging of stofverkorting bij toetsen

Bij toetsen in de toetsweken krijgen leerlingen met dyslexie 10 minuten tijdverlenging. Ze zitten daarom ook in een apart lokaal, met een apart rooster. Dit rooster is voor de leerling zichtbaar in Zermelo (het roosterprogramma). De leerling maakt dan de hele toets.

Buiten de toetsweken worden de toetsen tijdens een gewone les afgenomen. Op dat moment mag een leerling met dyslexie de aangegeven vragen overslaan. De toets zelf wordt dus korter en de leerling is tegelijkertijd klaar met zijn klasgenoten (stofverkorting).

Alle toetsen worden standaard aangeboden in lettertype Arial 12

Dit is in overeenstemming met de richtlijnen en uitvoering bij het examen. Er worden dus geen toetsen vergroot aangeleverd.

Tijdverlenging bij luistertoetsen

In de bovenbouw krijgen leerlingen met dyslexie bij de moderne vreemde talen meer tijd om over hun luistertoetsen te doen. In de praktijk komt dat neer op meer denk- en leestijd tussen de verschillende fragmenten. In de onderbouw worden er weinig tot geen luistertoetsen afgenomen.

Spelfouten worden anders beoordeeld

Dyslectische leerlingen die bij spelling uitvallen worden bij de moderne vreemde talen anders beoordeeld op spelling. In de praktijk betekent dat spelfouten minder meetellen.

Let op: op het eindexamen geldt deze regel niet.

Tijdens het lezen van een leesboek, mag ook tegelijkertijd het luisterboek geluisterd worden

Op het Alfrink College wordt er 20 minuten per dag gelezen. De leerlingen mogen zelf kiezen welk boek ze lezen. Voor dyslectische leerlingen is het fijn om gebruik te maken van 'meetrekkend lezen'. Dit betekent dat ze het fysieke boek lezen en tegelijkertijd naar het luisterboek luisteren. Zo gaat hun leestempo omhoog. De leerling regelt zelf de luisterboeken en zorgt dat hij oordopjes mee heeft om ernaar te luisteren.

Leerlingen kunnen gebruik maken van voorleessoftware

Sommige leerlingen vinden het fijn als de toets voorgelezen wordt. Zij mogen dan tijdens de toets gebruik maken van voorleessoftware. Deze leerlingen werken dan op hun eigen laptop en krijgen de toets aangeleverd op een usb-stick. De leerlingen zorgen zelf voor oordopjes. Voordat er gewerkt kan worden met de voorleessoftware, moet er eerst een cursus gevolgd worden, waarin de werking van het programma uitgelegd wordt.

Leerlingen mogen gebruik maken van een laptop bij toetsen

Dit mag alleen als er een erg slecht handschrift is of als gebruik gemaakt wordt van het de voorleessoftware (zie hierboven). Het gebruik van de laptop is op eigen risico: bij misbruik heeft de leerling geen recht meer op deze faciliteit.

Leerlingen mogen aantekeningen maken op hun laptop

Sommige leerlingen kunnen het tempo van aantekeningen maken in de les niet goed bijhouden en mogen daarom hun laptop gebruiken. We moedigen leerlingen wel aan om het zoveel mogelijk te proberen zonder laptop, omdat schrijven ook een essentiële basisvaardigheid is.

Leerlingen mogen niet-elektronische oortjes gebruiken bij toetsen

Sommige leerlingen zijn erg snel afgeleid. Daarom mogen ze tijdens toetsen gebruik maken van oordopjes, die niet verbonden kunnen worden aan elektronische devices. Hierdoor kunnen ze zich beter concentreren.

Boeken kunnen geleverd worden in pdf

Leerlingen (die voorleessoftware gebruiken) vinden het vaak fijn om hun boeken in pdf te hebben, zodat ze de tekst kunnen vergroten of laten voorlezen. Via de remedial teachers zijn de boeken te bestellen in pdf.

4.3 Faciliteiten bij eindexamen

Leerlingen kunnen tijdens de schoolexamens en het eindexamen gebruik maken van de volgende faciliteiten

- examens tot en met 90 minuten 20 minuten extra tijd;
- examens langer dan 90 minuten 30 minuten extra tijd.

Daarnaast mag ook gebruik gemaakt worden van voorleessoftware voor het voorlezen van de examens.

Een volledige beschrijving van de faciliteiten bij de eindexamens is te vinden op www.eindexamenblad.nl.

4.4 Begeleiding

Leerlingen kunnen voor hulp bij lees- en spellingsproblemen terecht bij hun eigen talentdocenten. Daarnaast bieden de remedial teachers op verzoek kortdurende individuele begeleiding (max. vijf lessen) op het gebied van lezen, spelling en leeraanpak.

Via het Samenwerkingsverband Zoetermeer kan er op kosten van de school een dyslexie cursus gevolgd worden, die zich richt op o.a. het gebruik van voorleessoftware en psycho-educatie.

Voor het gebruik van voorleessoftware bij toetsen is het volgen van deze cursus een vereiste.

Voor vakspecifieke begeleiding kan de leerling bij zijn eigen vakdocent terecht.

4.5 Vrijstellingen

Alle leerlingen zijn verplicht om examen te doen in de vakken Nederlands en Engels. De talen Frans en Duits (vanaf klas 2) zijn in de onderbouw verplicht. Er kan dus geen vrijstelling verleend worden.

Bij zeer ernstige problemen bij de talen Frans en/of Duits is het in klas 2 en 3 mogelijk om een afrondingsprogramma te doen. Er wordt dan een aangepast programma aangeboden, waarbij een deel van het programma getoetst wordt. Dit is het deel dat de leerling bij voldoende inspanning geacht wordt te kunnen afronden op het niveau van een 6,0. Dit programma wordt in overleg met de vakdocent, de leerling, ouder(s)/verzorger(s) en de mentor samengesteld, met medeweten van de remedial teachers, de conrector onderwijs en de vaksectie.

In de bovenbouw is op het HAVO de mogelijkheid om de talen Frans en Duits te laten vallen, want alleen in het profiel Cultuur & Maatschappij is, naast Engels, één moderne vreemde taal verplicht. Op het VWO is, naast Engels, één moderne vreemde taal verplicht in alle profielen. Er is echter de mogelijkheid om een vrijstelling aan te vragen voor deze taal. Dit kan gedaan worden aan het einde van de 4e klas, of eerder in overleg met de conrector onderwijs. In plaats van de taal moet dan wel een ander vak gevolgd worden.

Bijlage 1 Tips voor docenten

Algemene ondersteuning

Het is belangrijk om als docent rekening te houden met dyslectische leerlingen en daar je les op af te stemmen.

- Ga in gesprek met de leerling over (on)mogelijkheden.
- Zorg voor structuur in de les, dus huiswerk opgeven, lesdoel, lesmomenten moeten helder zijn.
- Zorg voor goede werkvormen, zoals een onderwijsleergesprek, samenwerkend leren of tutorleren.
- Zorg voor heldere taal en instructie: gebruik vaktaal, leer het maken van aantekeningen aan, deel opdrachten/werk op papier uit.
- Differentieer waar nodig: geef dyslecten extra aandacht/opdrachten.

Bij elk vak zou er aandacht moeten zijn voor:

- technisch lezen, door voldoende leestijd te geven en vooraf teksten voor te laten bereiden.;
- woordenschat, waarbij de nadruk ligt op het aanleren van nieuwe woorden (in de vaktaal);
- strategisch lezen, waarbij strategieën aangeleerd worden om informatie goed uit de tekst te halen, om zo vragen te kunnen beantwoorden;
- strategisch schrijven, waarbij strategieën aangeleerd worden voor het goed schrijven van werkstukken en verslagen.

De talen

Dyslectische leerlingen hebben problemen met de klank – teken koppeling, vooral bij de moderne vreemde talen. Daarom is het belangrijk aandacht te geven aan de verklanking van woorden.

Zorg dat er ook aandacht is voor de spellingsregels en leer spellingstrategieën aan.

De exacte vakken

Leerlingen met dyslexie kunnen vastlopen bij vakken waar rekenen een rol speelt.

Ze hebben vaak problemen met het lezen van de opdracht, doordat er veel tekst staat. Ze vinden het dan moeilijk om de som 'te vinden'. Zorg voor visualisatie van de context.

Ze hebben vaak ook rekenkundige problemen. Automatiseren en het uitvoeren van basisvaardigheden zijn lastig. Dus zorg voor voldoende tijd, duidelijke instructie, gebruik verschillende zintuigen en denk hardop.

Symbolen en formules zijn lastig om de onthouden, dus werk met visualisering en ezelsbruggetjes.

De gammavakken

Leerlingen hebben vaak problemen met het lezen van grote stukken tekst. Geef daarom leerlingen de tijd om de tekst te lezen. En laat leerlingen een mindmap maken om het overzichtelijker te maken en structuur te vinden in de teksten.

Verder is het fijn als de leerlingen de aantekeningen vooraf of achteraf krijgen. Of de gelegenheid krijgen om de aantekeningen op de computer te maken, omdat het lastig is om informatie goed van het bord over te nemen.

Bijlage 2 Tips voor ondersteuning thuis

Vaak zitten leerlingen en ouder(s)/verzorger(s) met veel vragen over de mogelijkheden die er zijn om het leren aangenaam te maken voor kinderen met dyslexie. Hieronder staat een aantal tips. De mogelijkheden hieronder zijn niet volledig; er bestaat veel ondersteunende software.

Algemeen

Zorg voor een opgeruimde werkplek, zodat je niet afgeleid wordt tijdens het leren. Laat je door je ouder(s)/verzorger(s) overhoren, om te controleren of je alles goed kent. Je ouder(s)/verzorger(s) kunnen ook je agenda controleren om te kijken of je alles daar goed genoteerd hebt. Verder helpt het om veel woordspelletjes, zoals Wordfeud te spelen. En natuurlijk is het maken van een planning belangrijk bij het leren.

Om grote stukken tekst te leren is het maken van een eigen samenvatting of mindmap een goede methode. Hierdoor leer je de stof door verbanden te leggen.

Lezen

Vind je het lastig om veel te lezen, dan kan je boeken laten voorlezen, terwijl je zelf meeleest. Dat heet meetrekkend lezen. Luisterboeken zijn te lenen in de gewone bibliotheek of via de website www.passendlezen.nl. Van deze bibliotheek kan je gratis lid worden als je dyslexie hebt. Ook zijn er apps, zoals storytell waar je lid van kunt worden.

Daarnaast kan je de schoolboeken in pdf krijgen via de remedial teachers, die je dan kunt laten voorlezen door bijvoorbeeld het programma Kurzweil. Ook de MacBook heeft zijn eigen voorleesprogramma.

Wanneer je een boek voor Engels, Duits of Frans moet lezen, kan dat lastig zijn. Je kunt een aantal dingen doen om het jezelf makkelijker te maken. Kies een verfilmd boek. Kijk eerst naar de film, dan weet je al waar het verhaal over moet gaan. En lees dan daarna het boek. Daarnaast is het belangrijk om een boek te kiezen met een onderwerp dat bij jouw interesses past. Je zult het dan beter begrijpen. Verder kan je ook een vertaald boek kiezen. Dan lees je eerst een hoofdstuk in de vreemde taal en dan een hoofdstuk in het Nederlands. Zo is het eenvoudiger om het verhaal te begrijpen.

Schrijven

Wanneer je teksten zelf moet gaan schrijven, is het altijd handig om dat op de computer te doen. Zorg dat de spellingcontrole tijdens het typen aanstaat.

Wanneer er een rood lijntje onder een woord staat, probeer dan eerst zelf te bedenken wat er fout is voordat je op de rechtermuisknop drukt.

De spellingcontrole haalt niet elke fout uit je tekst, vraag dus altijd een ander om je tekst door te lezen. Je kunt dat zelf ook doen, maar niet direct nadat je de tekst hebt getypt. Het is beter een dag te wachten met nalezen. Gebruik ook de grammaticacontrole.

Woordjes leren

Bij Engels, Frans en Duits moet je de woordenlijsten goed bijhouden. Hiervoor kan je goed een computerprogramma gebruiken, zoals wrts (www.wrts.nl) of woef (<https://www.woef.online/>)
Probeer elke dag een kwartier per taal aan je woorden te besteden. Je zult merken dat je cijfers omhooggaan.

Bijna elke methode heeft een website waarmee je ook kan oefenen. Gebruik deze mogelijkheid. Je kunt hier ook de grammatica goed oefenen. Deze websites zijn via Teams te bereiken.

Woordjes leren kan ook goed zonder computer, door de woordjes op te schrijven op kaartjes met de vertaling op de achterkant. Welke woordjes ken je al? En welke nog niet? Schrijf je antwoorden ook op, dan oefen je met de woorden.